

Развитие нефинансовых услуг, таких как бизнес-акселераторы и инкубаторы, а также цифровизация процессов взаимодействия между бизнесом и банками, поможет предпринимателям эффективно масштабировать бизнес и находить новые рынки. Внедрение CRM-систем и платформ для расчетов и отчетности упростит процессы и повысит эффективность взаимодействия.

Для дальнейшего развития малого предпринимательства коммерческим банкам Казахстана необходимо не только улучшать финансовые условия кредитования, но и внедрять инновационные продукты, повышать доступность услуг и оказывать нефинансовую поддержку. Эти меры помогут увеличить вклад малого бизнеса в экономику страны, создать новые рабочие места и способствовать устойчивому экономическому росту.

Список литературы

1. Государственные программы поддержки малого бизнеса: “Дорожная карта бизнеса 2025” и “Национальный проект развития предпринимательства”.
2. www.kaspiibank.kz Годовые отчеты и данные о кредитовании малого бизнеса.
3. www.halykbank.kz Годовые отчеты о деятельности и участие в государственных программах.
4. www.nationalbank.kz Национальный Банк РК. Аналитический отчет о состоянии банковского сектора за 2023 год. Отчеты по платежному балансу и кредитованию малого бизнеса за 2023г.
6. www.library.arsu.kz Финансовая поддержка устойчивого развития малого и среднего бизнеса в Казахстане. Монография / А.К. Жумагулова, Б.К. Бимагамбетова, С.Р. Абилдаханова. — Алматы, ТОО Лантар books, 2022 (стр 40-44).
7. www.AFK.kz Ассоциация финансистов Казахстана. Исследование роли банков в развитии МСБ, 2023
8. <https://damu.kz/ru/programmi#v-pills-loans/>

Шынарбек А.М. Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университеті, экономика факультеті Э-25-1к тобы
(Ғылыми жетекші – аға оқытушы Ескендір Н.Н.)

ЖАСТАР ЖҰМЫССЫЗДЫҒЫ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ: Z БУЫНЫ ҮШІН ҚИЫНДЫҚТАР МЕН МҮМКІНДІКТЕР

Экономиканың қарқынды цифрлық трансформациясы жағдайында жастар жұмыссыздығы проблемасы ерекше айқындыққа ие болады. Z буыны - бұл цифрлық ортада толығымен қалыптасқан бірінші буын, бірақ ол парадоксқа тап болады: жоғары цифрлық қатысу әрқашан тұрақты жұмысқа кепілдік бермейді. Автоматтандыру, жасанды интеллектті енгізу, платформалық жұмыспен қамтуды және гибридіті еңбек түрлерін дамыту кәсіби және кәсіби емес құзыреттерге қойылатын талаптарды арттыра отырып, жұмыс күшіне сұраныс құрылымын түбегейлі өзгертеді.

Цифрландыру бұрын түлектер үшін еңбек нарығына "кіру нүктесі" ретінде қызмет еткен дәстүрлі бастапқы деңгейдегі жұмыс орындарының қысқаруына әкеледі. Сонымен бірге дамыған цифрлық дағдыларды, аналитикалық ойлауды және тұрақты оқу қабілетін қажет ететін жаңа мамандықтар қалыптасуда. Нәтижесінде білім беру жүйесі мен цифрлық экономиканың нақты қажеттіліктері арасында құрылымдық алшақтық пайда болады.

Бұл проблема цифрлық даму мен еңбек нарығын жаңғыртудың ауқымды бағдарламалары іске асырылатын Қазақстан контекстінде ерекше маңызға ие болып отыр. Технологияларды енгізудің он динамикасына қарамастан, жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықтың сезімтал көрсеткіші болып қала береді. Жас мамандар көбінесе практикалық тәжірибенің жетіспеушілігіне, жұмыс берушілердің біліктілігінің сәйкес келмеуіне және жоғары бәсекелестікке тап болады.

Сонымен қатар, цифрлық трансформация экономикалық қана емес, әлеуметтік тәуекелдерді де күшейтеді: тұрақсыз жұмыспен қамту, гиг-экономиканың өсуі, мансаптық траекториялардың белгісіздігі жастардың табыс деңгейіне, әлеуметтік қорғалуына және психологиялық жағдайына әсер етеді.

Осылайша, жастар жұмыссыздығы мен экономиканың цифрлық трансформациясы арасындағы байланысты зерттеу ғылыми және практикалық тұрғыдан өзекті болып табылады. Z буыны үшін сын-тегеуріндерді талдау және жаңа мүмкіндіктерді анықтау жастарды цифрлық еңбек нарығының жағдайларына бейімдеудің тиімді тетіктерін әзірлеуге және мемлекеттік Жұмыспен қамту саясатын жетілдіру жөнінде ұсынымдар қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу мақсаты экономиканың цифрлық трансформациясының жастар жұмыссыздығының деңгейі мен құрылымына әсерін анықтау, сондай-ақ қазіргі жағдайда Z буыны үшін жұмыспен қамтудың негізгі сын-қатерлері мен жаңа мүмкіндіктерін анықтау.

Классикалық экономикалық теория шеңберінде (А.Смит, Д. Рикардо) жұмыссыздық еңбек нарығындағы сұраныс пен ұсыныстың теңгерімсіздігінен туындаған уақытша құбылыс ретінде қарастырылды. Неоклассикалық тәсіл жұмыссыздықты жалақының икемсіздігінің немесе институционалдық шектеулердің нәтижесі ретінде түсіндіреді.

Осы теориялар тұрғысынан жастар жұмыссыздығы кәсіби тәжірибенің жетіспеушілігіне, төмен еңбек өнімділігіне, жас жұмысшылардың нарықтық ауытқуларға жоғары сезімталдығы байланысты.

Алайда, цифрлық экономика жағдайында бұл түсініктемелер жеткіліксіз болады, өйткені технологиялық өзгерістер жұмыспен қамту құрылымын түбегейлі өзгертеді.

Кейнсиандық теория жұмыссыздықты экономикадағы жиынтық сұраныстың жеткіліксіздігімен байланыстырады. Жастар экономикалық тұрақсыздық кезеңінде ең осал топ болып табылады, өйткені жұмыс берушілер тәжірибелі қызметкерлерді сақтауды жөн көреді. Цифрлық дәуірде кейнсиандық логика автоматтандыру бастапқы деңгейдегі жұмысқа деген сұранысты азайтады, цифрлық технологиялар жұмыспен қамтудың циклдік ауытқуларын күшейтеді, дағдарыстар қызметкерлерді жалдаудың орнына технологиялық шешімдерге көшуді тездетеді деген тұжырымдамалармен толықтырылады: Осылайша, цифрлық трансформация жастар арасындағы жұмыссыздықтың құрылымдық сипатын күшейтеді.

Адами капитал теориясына сәйкес (г.Беккер, Т. Шульц) жұмыспен қамту деңгейі білімге, дағдыларға және кәсіби дайындыққа инвестицияларға тікелей байланысты.

Жастардың жұмыссыздығы көбінесе білім беру бағдарламалары мен цифрлық еңбек нарығының (skills mismatch) талаптары арасындағы сәйкессіздікке байланысты. Бұл әсіресе ресми түрде "цифрлық", бірақ әрқашан кәсіби цифрлық құзыреттілікке ие емес Z буынына қатысты.

Цифрлық дәуірдегі жастар жұмыссыздығы кешенді сипатқа ие және оның әсерінен технологиялық факторлар (автоматтандыру, AI), экономикадағы құрылымдық өзгерістер, адами капиталдың жаңа талаптарға сәйкес келмеуі, институционалдық шектеулер, жұмыспен қамтудың стандартты емес түрлерін тарату қалыптасады. Сондықтан оны зерттеу экономикалық теорияны, еңбек әлеуметтануын және цифрлық трансформацияны талдауды біріктіретін пәнаралық тәсілді қажет етеді.

Қазақстанда цифрлық трансформация мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Цифрлық Қазақстан бағдарламасын іске асыру инфрақұрылымды жаңғырту, электрондық үкіметті дамыту, өнеркәсіп пен қызмет көрсету саласында автоматтандырылған жүйелерді енгізу үшін негіз қалады.

Бүгінгі таңда цифрландыру мемлекеттік басқаруды (eGov, цифрлық мемлекеттік қызметтер), қаржы секторын (финтех, қолма-қол ақшасыз төлемдер), сауданы (маркетплейстер), логистиканы, өнеркәсіпті (Industry 4.0 элементтері) қамтиды. Жастар үшін бұл жұмыспен қамтудың жаңа мүмкіндіктерін тудырады, бірақ сонымен бірге біліктілікке қойылатын талаптарды арттырады.

Автоматтандыру банк секторында, бөлшек саудада, өндірісте және мемлекеттік қызметтерде белсенді түрде енгізілуде. Цифрлық қассалар, онлайн-банкінг, электрондық құжат айналымы және CRM жүйелері әдеттегі әкімшілік позицияларға деген қажеттілікті азайтады.

Ресми статистика деректері бойынша 2025 жылдың 1 тоқсанына республика жастарының саны (14-34 жасты қоса алғанда) - 5 817 339 адамды немесе халықтың жалпы санының 28% – или құрады (2023 жылы - 5 726 559, 2024 жылы-5 759 695).

Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросының деректері бойынша 2025 жылғы 1 тоқсанның қорытындысы бойынша жастардың экономикалық белсенді бөлігі (жұмыс күші) 3 744,9 мың адам (2024 жылы - 3 747,4 мың адам, 2023 жылы – 3 685,7 мың адам).

2025 жылдың 1 тоқсанының қорытындысы бойынша жұмыссыз жастар – 117 850 адамды құрайды (2024 жылы – 117 961 адам, 2023 жылы – 129 923 адам).

Кесте 1

Жастар жұмыссыздығының деңгейі, %

№ п/п	Аймақтың атауы	2023 жылдың қорытындысы бойынша	2024 жылдың қорытындысы бойынша	2025 жылғы 1 тоқсанның қорытындысы бойынша
1	Абай	2,7	2,6	2,3
2	Ақмола	3,3	3,1	3,1
3	Ақтөбе	2,5	2,2	2,8
4	Алматы	3,1	3,0	3,1
5	Атырау	2,6	2,5	2,4
6	Батыс Қазақстан	3,8	3,8	3,4
7	Жамбыл	3,1	3,0	3,0
8	Жетісу	3,8	2,7	3,8
9	Қарағанды	3,0	3,1	3,1
10	Қостанай	3,1	2,8	2,8
11	Қызылорда	3,5	3,4	3,4
12	Маңғыстау	4,1	3,1	2,9
13	Павлодар	2,6	2,7	2,7
14	Солтүстік Қазақстан	4,8	3,7	3,6

15	Түркістан	2,8	2,0	1,9
16	Ұлытау	3,7	3,4	3,1
17	Шығыс Қазақстан	3,4	3,3	3,7
18	Астана қ.	4,0	3,9	3,8
19	Алматы қ.	5,2	4,4	4,1
20	Шымкент қ.	3,7	3,4	3,4
Қазақстан Республикасы		3,5	3,1	3,1

Қазақстандағы цифрлық трансформация жастардың жұмыспен қамтылуына екі жақты әсер етеді. Бір жағынан, автоматтандыру тәжірибесі жоқ жас мамандар арасындағы құрылымдық жұмыссыздықты күшейтеді. Екінші жағынан, тиісті құзыреттер дамыған жағдайда Z буыны үшін мүмкіндіктер ашатын цифрлық еңбек нарығының жаңа сегменттері қалыптасуда.

Осылайша, жастардың жұмыссыздығын төмендету және жас мамандардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін білім беру жүйесін, мемлекеттік саясатты және цифрлық экономиканың қажеттіліктерін үндестіру басты міндет болып табылады.

Жүргізілген талдау Қазақстандағы жастар жұмыссыздығы экономиканың цифрлық трансформациясынан туындаған терең құрылымдық өзгерістердің әсерінен қалыптасатынын көрсетті. Автоматтандыру, жасанды интеллектті енгізу, платформалық жұмыспен қамтуды және қашықтан жұмыс істеуді дамыту жастардың еңбек нарығына кіруінің дәстүрлі моделін өзгертеді.

Біріншіден, цифрландыру бастапқы деңгейдегі жұмыс орындарының санын азайтады, бұл түлектер үшін мансапты бастауды қиындатады. Бұл жастар арасындағы құрылымдық жұмыссыздықты күшейтеді және тәжірибенің жетіспеушілігі мәселесін күшейтеді.

Екіншіден, білім беру жүйесі мен цифрлық еңбек нарығының талаптары арасында алшақтық бар. Z буынының цифрлық қатысуының жоғары деңгейіне қарамастан, кәсіби құзыреттер көбінесе жұмыс берушілердің сұраныстарына сәйкес келмейді, әсіресе АТ, деректерді талдау және автоматтандыру саласында.

Үшіншіден, гиг-экономика мен платформалық жұмыспен қамтудың таралуы жұмыспен қамтудың баламалы түрлерін жасайды, алайда тұрақсыз кірістер мен әлеуметтік кепілдіктердің болмау тәуекелдерімен қатар жүреді. Осылайша, ресми жұмыспен қамту әрдайым жастардың тұрақты экономикалық жағдайын білдірмейді.

Қазақстандағы жастар жұмыссыздығы негізінен құрылымдық сипатқа ие болады. Z буынының бәсекеге қабілеттілігінің негізгі факторы цифрлық және икемді адами капитал деңгейі болып табылады.

Платформалық және қашықтан жұмыспен қамту мүмкіндіктер мен жаңа әлеуметтік тәуекелдердің көзі ретінде әрекет етеді. Жастар жұмыссыздығын төмендету білім беруді реформалауды, цифрлық дағдыларды дамытуды, жастар кәсіпкерлігін қолдауды және әлеуметтік қорғау тетіктерін жетілдіруді қамтитын кешенді тәсілді талап етеді.

Осылайша, цифрлық трансформация жастарды жұмыспен қамтудың қазіргі проблемаларын күшейтіп қана қоймай, кәсіби дамудың жаңа траекторияларын ашады. Z буынының цифрлық экономикаға тиімді интеграциясы Қазақстанның орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуының маңызды шарты болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросының деректері. - Астана, 2025. – URL: <https://stat.gov.kz>.